

МОТЕЛЬ ЯК ОСНОВНИЙ ТИП ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ АВТОТУРИЗМУ

Галасюк С. С.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та управління туризмом

Одеського національного економічного університету

У статті розглянуто термінологію, що міститься в нормативно-правових актах, регламентуючих діяльність мотелів в Україні. Узагальнено погляди вчених щодо тлумачення терміна «мотель» як готельного підприємства автотуризму. Досліджено статистичну інформацію про діяльність мотелів в Україні. Зроблено висновки про недостатню розвиненість ринку послуг мотелів, про слабкий рівень їх матеріально-технічної бази, а також про потребу вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності в цій сфері.

Ключеві слова: мотель, автотуризм, готельні підприємства, вимоги до мотелів, нормативно-правові документи, статистичні дані.

Галасюк С. С. МОТЕЛЬ КАК ОСНОВНОЙ ТИП ГОСТИНИЧНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ АВТОТУРИЗМА

В статье рассмотрена терминология, содержащаяся в нормативно-правовых актах, регламентирующих деятельность мотелей в Украине. Обобщены мнения ученых относительно толкования термина «мотель» как гостиничного предприятия автотуризма. Исследована статистическая информация о деятельности мотелей в Украине. Сделаны выводы о недостаточном развитии рынка услуг мотелей, о слабом уровне их материально-технической базы, а также о необходимости совершенствования нормативно-правового обеспечения деятельности в этой сфере.

Ключевые слова: мотель, автотуризм, гостиничные предприятия, требования к мотелям, нормативно-правовые документы, статистические данные.

Galasyuk S. S. MOTEL AS MAIN TYPE OF THE TRAILERING HOTEL ENTERPRISES

In this article the terminology, contained in the legal acts regulating activities related to motels in Ukraine, is examined. Opinions of scientists concerning interpretation of the term «motel» as hotel enterprise of trailering are generalized. Statistical information on activity of motels in Ukraine is investigated. Conclusions are drawn on insufficient development of the market of services of motels, on the improper level of their material and technical base, as well as the need for improvement in the regulation support to the activities in this sphere.

Keywords: motel, trailering, hotel enterprises, requirements to motels, standard and legal documents, statistical data.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Мотелі як засоби розміщення, призначені для автотуристів, вперше з'явилися та здобули значну популярність в США – країні, яка є лідером на ринку мотельних послуг. Характерними рисами мотелів визначені такі, як: розташування поблизу шосейних доріг, наявність приміщень із житловими кімнатами та закладів харчування, надання торгово-побутових та дозвіллевих послуг, облаштування місць для паркування автомобілів, а також організація їх технічного обслуговування (автозаправна станція, автомийка, ремонтні майстерні тощо).

Світовий досвід функціонування мотелів свідчить, що жорстка конкуренція, яка існує в туристично розвинутих країнах, змушує власників цих засобів розміщення постійно поліпшувати матеріально-технічну базу та підвищувати якість надаваних послуг, наближаючи їх до рівня сервісу дорогих готелів, залишаючись при цьому в середньому та нижчому цінових сегментах. Однак в Україні, де ринок мотелів тільки починає розвиватися, його формат значно відрізняється від прийнятого в міжнародній практиці. Крім того, відсутність регуляторної бази та певних стандартів, які мають бути застосовані в діяльності мотелів, значно перешкоджає їх розвитку, що підтверджується статистичною інформацією, проаналізованою в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенням мотелю як окремого типу підприємств готельного господарства приділили увагу такі українські вчені, як: М. П. Мальська та І. Г. Пандяк [1], Т. Г. Сокол [2], С. І. Байлик [3], М. Г. Бойко та Л. М. Гопкало [4], В. К. Бабарицька та О. Ю. Малиновська [5] та ін. Маркетинговими дослідженнями ринку мотелів в Україні займались науковці П. О. Заремба, С. І. Охременко, Є. С. Тищенко [6]. Особливості розвитку придорожньої туристичної інфраструктури в Україні стали предметом наукової статті Ю. Масюк [7]. Однак проблемам нормативно-правового забезпечення діяльності мотелів як готельних підприємств автотуризму, що підкреслені офіційними статистичними даними, приділяється вкрай мало уваги в науковій літературі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення термінології, що міститься в нормативно-правових актах, регламентуючих діяльність мотелів в Україні; узагальнення поглядів учених щодо тлумачення терміна «мотель» як готельного підприємства автотуризму; дослідження статистичної інформації про сучасний стан ринку послуг мотелів в Україні для виявлення проблем його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У національному стандарті України ДСТУ 4527:2006 містяться два терміни про засоби розміщення, призначені для обслуговування автотуристів, – «мотель» та «кемпінг». При цьому мотель визначено, як «готель, розташований за межами міста вздовж автошляху, як правило, в одно-двоповерховій будівлі або в частині будівлі з окремим входом, який має умови для паркування й технічного обслуговування автомобілів», а кемпінг – як «засіб розміщення на огороженій території, де розміщення забезпечують у котеджах та (або) бунгало, та (або) надають місця для розташування наметів, караванів та караван-будиночків, територія якого облаштована санітарно-технічними зручностями загального користування» [8]. Таким чином, за українським законодавством мотель визнано одним із існуючих типів готелів, що має власну специфіку, а кемпінг віднесено до групи інших колективних засобів розміщення [9, с. 86-107].

Однак відповідно до порядку встановлення категорій різним об'єктам розміщення в Україні, мотелі разом із кемпінгами повинні отримувати так звані «рівні обслуговування» – «перший», «другий», «третій», «четвертий» та «п'ятий», – незважаючи на те, що мотелі як тип готелів мають підлягати зоряній категоризації. Викликає сумнів й власне оцінювання мотелів та інших засобів розміщення за «рівнями обслуговування». В чинному законодавстві України про туризм немає жодних вказівок про застосування даної норми. Якщо в цьому разі також потрібно користуватися вимогами національного стандарту ДСТУ 4269:2003, слід мати на увазі, що класифікація мотелів та інших засобів розміщення по «зірковим» вимогам з присвоєнням їм «рівнів обслуговування» внесе зайву плутанину в надто недосконалу процедуру категоризації [10]. Тому зараз важливим питанням є встановлення певних вимог до мотелів, необхідних для визначення їх статусу як готельних підприємств автотуризму.

Варто зазначити, що українські вчені в своїх дослідженнях підкреслюють необхідність облаштування місць для паркування автомобілів, а також наявність технічного сервісу для догляду за ними на території мотелю. Однак щодо інших специфічних рис, які мають характеризувати звичайний мотель, їх погляди не завжди співпадають. Основні відмінності, існуючі в працях науковців, можна представити у такій спосіб:

- ємкість мотелів – від невеликої (20-30 номерів) [3, с. 49] та середньої (50-200 місць) [4] до значної місткості (150-400 кімнат) [5, с. 83];
- комплекс послуг – від надання обмеженого сервісу за середньою ціною, включно з послугами харчування, як правило, в кафетерії або їдальні [5, с. 83], до всебічного обслуговування туристів [1, с. 86; 2, с. 108; 3, с. 49];
- термін перебування – від короткочасного прийому автотуристів [4] до їх тривалого відпочинку [1, с. 86];
- місце розташування – за межами міст, вздовж автошляхів, на під'їздах до населених пунктів [5, с. 83], а також у місцях, які приваблюють автотуристів своїм природним ландшафтом та іншими визначними пам'ятками [2, с. 108; 3, с. 49; 4].

Отже, незважаючи на неоднозначність думок науковців щодо визначення окремих характеристик мотелів, усі вони враховують, що саме умови для обслуговування туристів, подорожуючих за допомогою автотранспорту, є головною специфічною рисою даних готельних підприємств. Однак, як вже було вказано, в Україні дотепер немає нормативно-правового документа для встановлення вимог до мотелів, що заважає цим засобам розміщення отримати певну категорію та правильно позиціонувати власні можливості на ринку готельних послуг. Непрямим підтвердженням цього є аналіз статистичних даних про діяльність мотелів в Україні, зроблений на підставі відомостей статистичних бюлетенів [11; 12; 13].

Згідно з даними табл. 1, мотелям належить незначне місце в структурі колективних засобів розміщення (КЗР) України. «Пік» їх кількості припав на 2013 р. (151 од.).

Таблиця 1

Структура колективних засобів розміщення України

Типи колективних засобів розміщення	Значення показників по роках					
	2011		2013		2015	
	Кількість, од.	%	Кількість, од.	%	Кількість, од.	%
Готелі	1398	23,7	1761	27,4	1508	34,7
Мотелі	98	1,7	151	2,4	123	2,8
Хостели	0	0	24	0,4	29	0,7
Кемпінги	18	0,3	23	0,4	6	0,1
Готельно-офісні центри	5	0,1	0	0	0	0,0
Гуртожитки для приїжджих	157	2,7	144	2,2	105	2,4
Турбази, гірські притулки, студентські літні табори, інші місця для тимчасового розміщування	1486	25,3	1479	23,1	707	16,3
Санаторії, пансіонати, профілакторії, будинки відпочинку, інші типи курортних закладів	2720	46,2	2829	44,1	1863	43,0
Усього	5882	100,0	6411	100,0	4341	100,0

За досліджуваний період загальна кількість готелів для автотуристів у порівнянні з 2011 р. зросла на 25 од., а з 2013 р. – скоротилась на 28 од., що пояснюється відсутністю статистичних даних з тимчасово окупованих територій (АР Крим, м. Севастополя) та зони АТО. Однак питома вага мотелів збільшується – з 1,7% у 2011 р. до 2,8% за підсумками 2015 р., що відбувається через скорочення загальної кількості засобів розміщення та їх окремих типів за об’єктивних обставин. Проте слід підкреслити позитивну динаміку щодо створення мотелів в Україні, яку спричинило проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 р.

У табл. 2 досліджено одноразову місткість колективних засобів розміщення України, зокрема мотелів. Побудова табл. 2 дає можливість дослідити як дані про мотелі, що мають статус юридичної особи (за українським законодавством саме вони враховуються одним із типів готелів, тобто готельними підприємствами), так і дані про мотелі, що оформлені на фізичних осіб-підприємців (ФОП) та не мають статусу готелю.

Таблиця 2

Одноразова місткість колективних засобів розміщення України

№	Показники		Значення показників по роках			Зміна значень показників 2015 р. до 2011 р., %
			2011	2013	2015	
1	Кількість КЗР (юридичні особи), од.	Усього по Україні	3629	3492	2375	- 34,6
		зокрема мотелів	29	31	26	- 10,3
2	Середня ємкість КЗР (юридичні особи), місць	Усього по Україні	137,1	138,8	137,8	+ 0,5
		зокрема мотелів	37,1	39,2	41,5	+ 11,9
3	Одноразова місткість КЗР (юридичні особи), місць (стр. 1 x стр. 2)	Усього по Україні	497536	484690	327275	- 34,2
		зокрема мотелів	1076	1215	1079	+ 0,3
4	Кількість КЗР (фізичні особи-підприємці), од.	Усього по Україні	2253	2919	1966	- 12,7
		зокрема мотелів	69	120	97	+ 40,6

Закінчення таблиці 2

№	Показники		Значення показників по роках			Зміна значень показників 2015 р. до 2011 р., %
			2011	2013	2015	
5	Середня ємкість КЗР (фізичні особи-підприємці), місць	Усього по Україні	30,9	34,9	38,4	+ 24,3
		зокрема <i>мотелів</i>	24,9	26,5	26,1	+ 4,8
6	Одноразова місткість КЗР (фізичні особи-підприємці), місць (стр. 4 х стр. 5)	Усього по Україні	69618	101873	75495	+ 8,5
		зокрема <i>мотелів</i>	1718	3180	2532	+ 47,4
7	Одноразова місткість КЗР, місць (стр. 3 + стр. 6)	Усього по Україні	567154	586563	402770	- 29,0
		зокрема <i>мотелів</i>	2794	4395	3611	+ 29,2
8	Частка <i>мотелів</i> у загальній місткості, %		0,5	0,7	0,9	X

Аналіз відомостей табл. 2 дозволяє зробити такі висновки:

– частка *мотелів* у загальній місткості колективних засобів розміщення становить менше 1%, хоча впродовж досліджуваного періоду вона має тенденцію до зростання – з 0,5% у 2011 р. до 0,9% у 2015 р.;

– переважна більшість *мотелів* зареєстровані на ФОП – 77% від їх сукупності; решта (23%) – оформлені у вигляді юридичних осіб;

– ріст кількості *мотелів* спостерігається серед тих, які мають статус ФОП, – збільшення на 40,6% за 2011-2015 рр.;

– нарощування одноразової місткості *мотелів* – на 0,3% серед юридичних осіб та на 47,4% серед ФОП – свідчить про ріст їх ємкості на третину (29,2%); для порівняння: загальна одноразова місткість колективних засобів розміщення скоротилась на 29% за досліджуваний період;

– середня ємкість *мотелів* приблизно втричі менше аналогічного показника по всіх засобах розміщення, проте вона постійно збільшується – на 11,9% серед юридичних осіб та на 4,8% серед ФОП; за даними 2015 р. середня місткість

мотелів-юридичних осіб становила 41,5 місць, а мотелів, оформлених на ФОП, – 26,1 місця.

Таким чином, мотелі в структурі одноразової місткості колективних засобів розміщення не мають вагомого значення, однак діяльність цих закладів супроводжується позитивною динамікою.

Дослідженню рівня завантаження КЗР, зокрема мотелів, присвячено табл. 3.

Таблиця 3

Рівень завантаження колективних засобів розміщення України

№	Показники		Значення показників по роках			Зміна значень показників 2015 р. до 2011 р., %
			2011	2013	2015	
1	Одноразова місткість КЗР, місць (стр. 7 табл. 2)	Усього по Україні	567154	586563	402770	- 29,0
		зокрема мотелів	2794	4395	3611	+ 29,2
2	Частка мотелів у загальній місткості, %		0,5	0,7	0,9	X
3	Тривалість перебування приїжджих у КЗР, людино-днів	Усього по Україні	47301320	49642743	25935327	- 45,2
		зокрема у мотелях	164718	212219	144600	- 12,2
4	Частка людино-днів обслуговування в мотелях у загальному обсязі, %		0,3	0,4	0,6	X
5	Рівень завантаження КЗР, % (стр. 3 : (стр. 1 x 365 днів) x 100%)	Усього по Україні	22,8	23,2	17,6	X
		зокрема у мотелях	16,2	13,2	11,0	X

Слід звернути увагу, що протягом 2011-2015 рр. загальна тривалість перебування приїжджих знизилась на 45,2%. При цьому кількість людино-днів, наданих автотуристам у мотелях, теж скоротилась, однак меншою мірою (на 12,2%).

Розрахунок коефіцієнта використання місткості колективних засобів розміщення, зокрема мотелів, дозволяє зробити такі висновки:

– протягом досліджуваного періоду завантаження КЗР знаходилось на низькому рівні; максимальне значення даного показника спостерігалось у 2013 р. (23,2%);

– рівень завантаження мотелів значно менше, ніж у КЗР (максимальне значення показника – 16,2% у 2011 р.), та має тенденцію до подальшого зниження (13,2% у 2013 р. та 11% у 2015 р.), що вкрай негативно відбивається на результатах їх діяльності.

Так, за даними табл. 4, доходи від надання послуг мотелів скоротились на 65,2% за 2011-2015 рр. Частка доходів мотелів в їх загальному обсязі не досягала 1% (максимальне значення у 2011 р. – 0,8%, мінімальне – 0,4% у 2015 р.). Середні доходи у розрахунку на один мотель знизились у 3,6 рази за останні п'ять років (з 905,6 грн. у 2011 р. до 251,2 грн. у 2015 р.).

Таблиця 4

Середні доходи від надання послуг
колективними засобами розміщування України

№	Показники		Значення показників по роках			Зміна значень показників 2015р. до 2011р., %
			2011	2013	2015	
1	Доходи від наданих послуг, тис. грн.	Усього по Україні	11379586	12167973	8060070	- 29,2
		зокрема мотелів	88750	40364	30894	- 65,2
2	Частка доходів мотелів в їх загальному обсязі, %		0,8	0,3	0,4	X
3	Кількість КЗР, од. (із табл. 1)	Усього по Україні	5882	6411	4341	- 26,2
		зокрема мотелів	98	151	123	+ 25,5
4	Середній дохід у розрахунку на один КЗР, тис. грн. (стр. 1 : стр. 3)	Усього по Україні	1934,6	1898,0	1856,7	- 4,1
		зокрема мотелів	905,6	267,3	251,2	- 72,3

Варто зазначити, що в міжнародній системі бронювання Booking.com представлено лише 36 мотелів, розташованих на території України, із 123, які

функціонують за офіційними статистичними даними (тобто у 3,5 рази менше). Середній рейтинг мотелів по Booking.com складає приблизно 7,6 балів із 10 можливих. Рейтингові оцінки розподілились таким чином: від 6,5 до 6,9 балів отримали чотири мотелі; від 7,0 до 7,9 балів – дванадцять закладів; від 8,1 до 8,9 – шість мотелів; 9,3 бали – один мотель; проте тринадцять закладів не мають оцінок взагалі. Середня ємкість номерного фонду мотелів, зареєстрованих на Booking.com, становить 12 номерів, що значно менше, ніж за даними офіційної статистики. Практично всі мотелі пропонують автотуристам послуги харчування – в ресторані, кафе або барі; при цьому тип закладу ресторанного господарства, облаштованого на території мотелю, найчастіше залежить від місткості мотелю та місця його розташування. Більшість мотелів мають дитячі ігрові майданчики. Тільки вісім мотелів, представлених на Booking.com, обладнані саунами; ще менша кількість закладів мають басейни, тенісні корти та інші підрозділи, що забезпечують надання послуг для біологічного відновлювання організму.

Відгуки клієнтів про обслуговування, отримане в українських мотелях, дозволяють виявити основні проблеми, з якими стикаються автотуристи під час розміщення в них:

- погана звукоізоляція в номерах, у разі чого шум автотраси заважає повноцінному відпочинку;
- погана вентиляція номерів, розташованих над станцією технічного обслуговування, що викликає нарікання на шум від ремонтних робіт та запахи від пально-мастильних матеріалів;
- нестабільна робота Інтернету або повна його відсутність;
- комплектування номерів застарілими меблями, неякісною сантехнікою та постільною білизною;
- відсутність кондиціонерів у ряді випадків;
- нестача гарячої води в разі невеликого об'єму бойлера;
- проблеми з бронюванням через Booking.com (ймовірність подвійного бронювання, вимоги внесення доплати понад обумовленої суми коштів) тощо.

Крім того, практично всі автотуристи відмічають недосконалість дорожнього полотна в Україні та поганий стан під'їзних шляхів до мотелів.

Позитивними рисами українських мотелів автотуристи визначають такі:

- зручне розташування мотелів неподалік від крупних міст та інших населених пунктів;
- смачні страви у закладах ресторанного господарства;
- безкоштовна парковка для автомобілів;
- відносна чистота у номерах;
- ввічливий персонал (у більшості випадків);
- низькі ціни на розміщення та харчування.

Представлені дані свідчать про наявність певної матеріально-технічної бази мотелів, яка може бути розширена за умов активізації автотуризму в Україні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, не зважаючи на деякі позитивні тенденції в діяльності мотелів (збільшення їх частки в структурі КЗР; зростання одноразової місткості мотелів, особливо тих, що зареєстровані на ФОП; збільшення середньої місткості мотелів тощо), функціонування даних засобів розміщення супроводжується певними проблемами, головними серед яких є: скорочення терміну перебування автотуристів; низький коефіцієнт використання місткості; зменшення середніх доходів у розрахунку на один мотель; недосконалість матеріально-технічної бази; поганий стан рекламної діяльності та поінформованості потенційних клієнтів про комплекс послуг, надаваних мотелями, тощо.

У цей час, коли в Україні взято курс на переважний розвиток внутрішнього та в'їзного туризму, центральному органу виконавчої влади у сфері туризму слід розробити та впровадити в діяльність мотелів низку нормативно-правових документів, якими встановити спеціальні вимоги до мотелів, процедуру отримання ними відзнак, механізм контролю за їх діяльністю.

Бібліографічний список:

1. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
2. Сокол Т. Г. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах: підручник / Т. Г. Сокол. – К.: Альтерпрес, 2009. – 447 с.
3. Байлик С. И. Гостиничное хозяйство. Организация, управление, обслуживание: учебное пособие: 2-е изд., перераб. и доп. / С. И. Байлик. – К.: Дакор, 2006. – 288 с.
4. Бойко М. Г. Готельна справа: електронний підручник / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. – К.: КНТЕУ, 2015.
5. Бабарицька В. К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: навчальний посібник / В. К. Бабарицька, О. Ю. Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2004. – 288 с.
6. Заремба П. А. Перспективы развития рынка мотелей Украины / П. А. Заремба, С. И. Охременко, Е. С. Тищенко // Евразийский Союз Ученых (ЕСУ): научный журнал. Серия: Экономические науки. Вып. 10 (19). – М.: ЕСУ, 2015. – С. 166-169.
7. Масюк Ю. Особливості розвитку придорожньої туристичної інфраструктури в Україні за сучасних умов / Ю. Масюк // Вісник Львівського університету. Серія географічна. Вип. 42. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – С. 250-257.
8. ДСТУ 4527:2006. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення. – Введ. 01.10.2006 р. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 28 с.
9. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. професора В. Г. Герасименка; авт. кол.: В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов [та ін.]. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.
10. Галасюк С. С. Проблеми категоризації мотелів в Україні / С. С. Галасюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 18. – Херсон: ХДУ, 2016.

11. Колективні засоби розміщування в Україні у 2011 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 190 с.
12. Туристична діяльність в Україні у 2013 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 272 с.
13. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України. 2016. – 200 с.
14. Відомості про мотелі України на Booking.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.booking.com>.